

РОЗВ'ЯЗУВАННЯ СМИСЛОВИХ ЗАДАЧ ТА САМОПРОЕКТУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Самопроектування ми розглядаємо як здатність особистості діяти, виходячи із власного задуму, проекту відносно свого майбутнього та власної особистості, яка є вагомим чинником здійснення життєвих планів та намірів. Воно базується на інтерпретації та осмисленні попереднього особистого і соціокультурного досвіду шляхом занурення у соціокультурний дискурсивний простір та на створенні власного смислового простору, що є вагомим чинником розвитку особистості. По суті це породження нового контексту життя, яке задає нові вектори особистісного розвитку, що базуються на відкритості новому досвіду.

Мета самопроектування – сформувати особистісний проект розвитку, що передбачає створення життєвої стратегії, програми, обрання життєвої перспективи, а також засвоєння способів забезпечення особистісного зростання та втілення їх як в особистісному проекті, так й у проекті власного життя. Ідеальний проект бажаного розвитку будується самою особистістю на основі власного життєвого та узагальненого соціокультурного досвіду. Він є базисним центром смислоутворення, що дозволяє вибудувати життєві стратегії та сформувати плани, перспективи і програми особистісного розвитку та втілити їх у життєвих практиках.

При цьому, створюючи власний особистісний та життєвий проекти, людина ставить перед собою «задачу на смисл», у процесі розв'язання якої створює власну ментальну модель світу і самої себе, вибудовує власні життєві стратегії. Інакше кажучи, самопроектування – це завдання для самої особистості (насамперед, завдання на смисл), у процесі розв'язання якого людині слід осмислити себе, власну життєву ситуацію та перспективу, переглянути свою позицію у ціннісно-смислових координатах, не лише інтерпретуючи та реінтерпретуючи свій життєвий досвід, а й саму себе.

Отже, важливу роль у процесі як життєвого, так й особистісного самопроектування відіграють задачі, які ставить перед собою особистість. Ці задачі попервах запозичуються із соціуму, але у процесі життя та власного розвитку людина може їх перевизначувати та довизначувати, реконструюючи таким чином як власні уявлення про зовнішню та внутрішню реальність, так й результати інтерпретації і ре інтерпретації особистого досвіду.

Спираючись на ідеї Ю. І. Машбиця про перевизначення та довизначення учінєвих задач, під перевизначенням задачі на смисл, котру ставить перед особистістю соціум, ми будемо розуміти зміну її структури з метою адаптації задачі до власної психічної реальності без зміни її внутрішнього сенсу та без усвідомлення необхідності внутрішніх змін, спрямованих на саморозвиток. У свою чергу, довизначення задачі на смисл – це привнесення особистісного сенсу у задачу, що залежить як від об'єктивних, так й від суб'єктивних чинників. Такий особистісний смисл

базується на розумінні та інтерпретації особистого досвіду, а процес довизначення задачі веде до трансформації смислового простору особистості, спонукаючи її до самозмін, саморозвитку, самопроекування.

Основними моделями особистісних проєктів, на нашу думку, є наратив (як замислення себе, створення власної ідеальної історії) та тезаурус (як створення ідеальної, особистісно неповторної картини світу). Розглянемо як діють ці моделі у процесі засвоєння основних життєвих цілей і задач, які ставить перед собою особистість, спираючись на соціокультурні стандарти.

Якщо говорити про наратив, то у процесі перевизначення смислових задач змінюється лише зовнішня структура Я-тексту, тобто інакше компонуються події, деякі вилучаються, інші, навпаки – додаються та стають ключовими у той чи інший період життя, але внутрішня (смилова) структура тексту залишається незмінною. У процесі довизначення трансформується внутрішня (смилова) структура тексту про себе. Наратив трансформується у тезаурус, котрий можна визначити як різновид внутрішнього дискурсу, що передбачає ментальну подію (зміну картини світу у свідомості людини). У цьому випадку людина починає відчувати себе автором власного життя. Можна припустити, що трансформація досвіду у тезаурус сприяє самопроекуванню.

Гіпотетично можна припустити також, що перевизначення смислових задач формує наративне уявлення про своє минуле, теперішнє та майбутнє життя, а довизначення – тезаурусне, створюючи рухливий смисловий простір, в якому викристалізовується майбутня особистість. Саме на його основі вибудовується екзистенційний досвід особистості, який спрямовує весь хід розвитку людини та здійснює його ціннісно-смилову регуляцію.

Розглянемо докладніше особливості самопроекування особистості на різних етапах розвитку, базуючись на основних характеристиках прийняття та розв'язання життєвих та смислових задач, що постають перед людиною на соціалізації. Можна припустити, що у молодшому шкільному віці виникає, насамперед, здатність до приймання та породження наративів, у змісті яких можуть відобразитися результати перевизначення тих чи інших життєвих задач. У підлітковому віці відбувається розвиток здатності до довизначення основних життєвих задач та поява на цій основі власне смислових задач. В юнацькому віці як і у дорослому, багато що залежить від того, на якому рівні за Д.О. Леонтьєвим знаходиться людина – соціальному або ж особистісному. Якщо для юнака основним завданням стає саморозвиток як умова успішного розв'язання життєвих задач, то він починає створювати смислові особистісні проєкти, активно задіюючи довизначення таких задач, ставлячи перед собою, у першу чергу, задачі на смисл та орієнтуючись на власний внутрішній діалог (особистісний дискурс) і на діалог із значимими дорослими. Для дорослого віку характерним є втілення життєвих та особистісних проєктів, а також їхня трансформація, коригування та смислова перебудова. Якщо ж дорослий не переходить на особистісний рівень розвитку, то результатом цього є особистісна стагнація та незадоволеність життям, яка у похилому віці сприяє ще й розвитку гострого страху смерті.